

આમનાયત્વતરંગિણી

257 ૬૦૩
આમનાયત્વતરંગિણી ॥
દુર્મતદ્રુમોન્મૂલિની ॥

છપાવી પ્રસિદ્ધ કતા

નવશાસ્ત્રી, મોતીલાલ છગનલાલ પુરોહિત.

સુ. શાસ્તાપુર, તા. નડીઆદ.

સંવત ૧૯૬૫.

સને ૧૯૦૫

૨૭૮

કિંમત ૦-૨-૦ બે આના

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૬૯૪

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ સ્વામીનારાયણ-સંપ્રદાય-સંગ્રહ

વિષય ૫૪:૪

શ્રી શારદામ્બા વિજયતેતરામઃ આનંદેશ-

નંદુરખારના કોથુમી શાખા ધ્યાયી શ્રીમા-
ળી બ્રાહ્મણુ જ્ઞાતિ સમસ્તની અરજી આગ્યા ઉ-
પરથી શ્રીમદ્ જગદ્ગુરુ શંકરાચાર્યશ્રી શારદા
પીઠાધિશ્વર મહારાજ તરફથી આપેલો—

॥ શાસ્ત્રાર્થ ॥

સર્વ વર્ણાશ્રમીઓને યથાધિકાર ભસ્મ રૂદ્રા-
ક્ષતુ ધારણ કરવું અને શિવની ઉપાસના કરવી
એજ વેદવિહિત છે અને કુંકુમ ગુલાલનુ ઉર્ધ્વ
પુંડ્ર ધારણ કરવું તથા તૃણકાષ્ટની કંઠી પહેરવી
એ વેદ બાહ્ય છે તેનો—

॥ નિર્ણય ॥

શુદ્ધ વૈદિક મતાનુયાયી સ્માર્ત પ્રજાના ઉ-
પકારાર્થે તથા સમસ્ત પ્રજાને વૈદિક સિદ્ધાન્તના
પ્રબોધને માટે ગુજરાતીમાં ભાષાન્તર કરનાર બ્ર-
હ્મનિષ્ઠ બ્રહ્મચારી પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપ નીરખત પાઠુકા
સ્વારી શારદાપીઠ—

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

વૈદ્યશાસ્ત્રી, મોતીલાલ છગનલાલ પુરોહિત

શાસ્તાપુર તા. નેમીયાદ.

ક્રીમત. ૦-૨-૦ એ આના.

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

પર: ૪

૨૬૮૪

આ પુસ્તક સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા આક્ટ પ્રમાણે
રજીસ્ટર કરાવી પ્રસિદ્ધ કર્તાએ સર્વ હક
પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે.

અમદાવાદ યુનાઈટેડ પ્રિન્ટિંગ એન્ડ જનરલ એજન્સી
કંપની લીમીટેડ—પત્થર કુવા—અમદાવાદ.

છપાવનારનો ઉદ્દેશ.

વાંચનાર મહાશયોને વિદિત કરવામાં આવે છે કે હાલમાં ધણાખરા પ્રાકૃત સંપ્રદાયવાળાઓના રચેલા ભાષા ગ્રંથોમાં પરમ વૈદિક ભસ્મ રૂદ્રાક્ષ ત્રિપુંડ્ર ધારણ તથા શિવોપાસનાની લોકોત્તર નિન્દા લખેલી જોવામાં આવે છે, અને તેમાં પ્રમાણરૂપ કેટલાએક નિર્મૂલ શ્લોકો પણ આપેલા છે, તેવા ખેદજનક લખેલાં આક્ષેપો મારા જોવામાં આવ્યાથી વિચાર ઉત્પન્ન થયો કે અનાદિ પરંપરાથી વારણસી (કાથી) આદિ પ્રસિદ્ધ વિદ્યા પીઠ સ્થાનોમાં પડેલ વેદાધ્યયન કરવાવાળા પ્રત્યેક વૈદિક વ્યક્તિઓમાં તથા સકલ શાસ્ત્ર રહસ્ય વેત્તાઓના મંડલોમાં સાંપ્રત કાળસુધી ચાલતો આવેલો ભસ્મ રૂદ્રાક્ષ ધારણ ધર્મ છે, તો તે વેદ વિરુદ્ધ છે કે કેમ ? એવા શંકા રપદરૂપ થયેલા વિચારને તપાસતાં થોડી મુદતમાં આ નિર્ણય મારા વાંચવામાં આવ્યો, તેથી મારી ખાત્રી થઈ કે ભસ્મ રૂદ્રાક્ષ ધારણાદિના નિષેધ સાથે જે નિન્દા લખવામાં આવી છે. તે તો ફક્ત વૈદિક માર્ગના મૂલનો નાશ ઇચ્છનાર કેટલાએક ધૂર્ત મૂર્ખ અને વેદ વિરોધીઓનું આ આસુરી કૃત્યજ છે, તેથી હમારા દ્વિજ વર્ગને એવા પ્રાકૃત ગ્રંથોથી નહિ હઠાવા બાબત વિદિત કરવાના હેતુથીજ હમોએ આ નિર્ણય છપાવી બહાર પાડ્યો છે જેથી દ્વિજ વર્ગને ધણો લાભ થશે એમ આશા રાખું.

લી, વૈવશાસ્ત્રી, મોતીલાલ છગનલાલ
પુરોહિત,

॥ श्री शारदाम्बा विजयतेतराम् ॥

द्वा० शा०	श्री द्वारका	द्वा० शा०
सं. जा. अङ्क	धीशो विजयते	सं. आ. अङ्क
५२	जगद्गुरु श्रीमच्छंकरा	२२
१८६५	चार्य श्री शारदामठ	१८६५
	द्वारकासंस्थानाधीश्वर	
	महाराज.	

श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यवर्य पदवाक्यप्रमाणप्रा-
रावारपारीणयमनियमासनप्राणायामप्रत्याहारधारणा-
ध्यानसमाध्यष्टांगयोगानुष्ठानानिष्ठतपश्चर्या चरणचक्रव-
र्त्यनाद्यविच्छिन्नगुरुरंपराप्राप्तपण्मतस्थापनाचार्य सां-
ख्यत्रयप्रतिपादकवैदिकमार्गप्रवर्तकनिखिल निगमागम-
सारहृदय-श्रीमत्सुधन्व-साम्राज्यप्रतिष्ठापनाचार्यश्रीम-
द्राजाधिराजगुरुभूमंडलाचार्य-चातुर्वर्ण्यशिक्षक गोमती
तीरवासश्री मद्द्वारकापुरवराधीश्वरपश्चिमाश्रमाय-श्रीम-
च्छारदापीठाधीश्वर-श्रीमद्राजराजेश्वर शंकराश्रमस्वा-
मिवर्यचरणकमलभृंगायमानश्रीमन्माधवतीर्थस्वामिनां
परमप्रिय शिष्य कोटि प्रविष्टान् श्रौत स्मार्त धर्म
निष्ठान्नन्दुरवार ग्रामवावास्तव्यान् सामवेद कौथमि

શાસ્ત્રાધ્યાયિનઃ શ્રીમાલી બ્રાહ્મણ જ્ઞાતી સમસ્તાન્ પ્રતિ
 પ્રત્યગ્રહ્યૈ ક્યાનુસંધાન નિયતનારાયણસ્મરણસંસૂચિ-
 તાશિપસ્સમુલ્લસંતુતરામ્. જગદ્ગુરુણાં મહેશ્વરાપરાવ-
 તારશ્રીમચ્છંકરભગવત્પૂજ્યપાદાચાર્યા ણામાદિમૈકાંતિક
 સ્થાન દ્વારકાસ્થશ્રીમચ્છારદાપીઠગોચરાભક્તિરનવવિ-
 કશ્રેયોનિદાનમિતિ સાર્વજનીનમેતત્,

૧. ભવાદ્ધિઃ પ્રેષિતમભ્યર્થના પત્રં ભાદ્રપદ કૃષ્ણ
 નવમ્યાં મન્દવાસરે ૧૯૬૪ વિક્રમાબ્દે સમ્પ્રાપ્તં તદવલો-
 ચ્ય સસ્વેદાશ્ચર્યાન્તરજ્ઞા વય મિદં તાવત્પૃચ્છામઃ । શૂદ્ર

૧. શુદ્રકોટી પ્રવિષ્ટ એટલે વાણિઆઓ જાતી શૂદ્ર
 નહિ છતાં વૈશ્ય જાતીના યોગ્ય હોજ સંસ્કારાદિક ત્યાગ
 કરવાથી શૂદ્ર કોટીમાં પ્રવેશ થયા ગણાય છે.

તમારે મોકલેલું પ્રાર્થના પત્ર સંવત ૧૯૬૪ના ભાદ્ર-
 રવા વદી ૬ ને શનિવારે મળ્યું, તેનું અવલોકન કરતાં
 મોટા ખેદ સહ આશ્ચર્યથી પ્રથમ તમેને પુછીએ
 છીએ. જે શુદ્ર કોટીમાં પ્રવિષ્ટ થયેલા એવા વાણિઆઓ
 તમે બ્રાહ્મણોને પરમ વૈદિક ભસ્મ રૂદ્રાક્ષ ત્રિપુન્દ્રનો ત્યાગ
 કરતા માટે દરજ પાડે છે અને પોતાનો કરીને માનેલો
 તથા વૈદિકત્વ ગંધનો પણ અત્યંત અભાવ જેમાં કહેલો
 કુંકુમ અને ગુલાલ દ્રવ્યનું ગિર્ધ્વપુન્દ્ર તથા તૃણ કાષ્ઠાદિક
 નિર્મિત કંઠી ધારણની પણ દરજ પાડે છે એવું જે ત-
 મોએ જણાવ્યું તે શું ખરું છે ? તે ખરું હોય એમ અમે
 માનતા નથી. !!

કોટિ પ્રવિષ્ઠા વણિજો યુષ્માન્ વાહ્મણાન્ પરમવૈદિક
 ભસ્મ ત્રિપુણ્ડ્ર ધારણં પરિત્યક્તું સ્વાત્મી યત્વેનાભિમત
 વૈદિકત્વ ગન્ધાત્યન્તાભાવભાવિત કુંકુમ ગુલાલ વિર-
 ચિતોર્ધ્વપુણ્ડ્ર તૃણકાષ્ઠ નિર્મિત ગ્રૈવેયક ધારણં ચાજ્ઞા-
 પ્યન્તીતિ યદ્ભવાદ્ધિ રાવોદિતં તત્કિં સત્યમ્ ? નૈતત્સત્ય
 મિતિ મન્યા મહે ॥ ૧ ॥

૨ યદિ ચ તથ્યં પ્રત્યક્ષ કલિમૂર્ત્યસ્તે વણિજઃ

૧. કલિમૂર્તિ=જાણી બુદ્ધિને ક્લેશ ઉત્પન્ન કરનાર
 એટલે શ્રીમાળી બ્રાહ્મણો # પુરાણ કાળથીજ આવક,
 પેરવાડાદિક ૧૨ વણિકશાતિના કુલ ગુરુ છે ત્યારથી
 તે વણિક શાતિના પૂર્વજો એ શ્રીમાળી બ્રાહ્મણોને
 પૂજતા આવેલા છે. અને વણિક શાતિના બક્તિ
 માર્ગના ઉપદેશક ગુરુ તે આધુનિક (આશરે સાડા ચારસો
 વર્ષથી) જેતું અસ્તિત્વ છે. એ ધર્મની ઉત્પત્તિના પૂર્વજો
 વણિકો કોઈ એક ધર્મમાં હોવા જોઈએ, અને વણિકો
 એ એમનો પૂર્વજો ધર્મ બદલી હાલનો બક્તિમાર્ગ સ્વિકાર-
 થો ત્યારથી અઘાપી સુધી પણ તેમના કુલગુરુઓ (બ્રા-
 હ્મણો) સ્માર્ત ધર્મીજ છે. વાણીઆઓના પૂર્વજોએ પણ
 વૃત્તિ કરવા માટે ધર્મ બદલવાની શ્રીમાળી બ્રાહ્મણોને પ્રત્યક્ષ
 વા આડકતરી રીતે અઘાપી ફરજ પાડી નથી. હાલ
 માં તેઓએ પારકી શાતિના ટંટામાં પડી આડકતરી રીતે
 ધર્મ બદલવાની ફરજ પાડીને આ ક્લેશ ઉભો કર્યો છે
 માટે તે કલહ પ્રીય હોવાથી તેમને કલિમૂર્તિ એવું કહેવા
 માં વાંધો ગણાશે નહિ.

ભવન્તો બ્રાહ્મણાશ્ચ જીવચ્છબ તુલ્યા યતો યુષ્માનત્રૈ-
વર્ણિકા ધર્મ મુપદિશન્ત્યાજ્ઞાપયન્તિચ પ્રેષ્યવદ્દાહન્ત ક-
લેરેષ મહિમા ॥ શ્રૂયન્તાં પ્રિયતમાઃ નવૃત્યર્થ મત્યન્ત-
દૈન્ય મવલમ્વ નીયમ્ ॥

॥ યોમે ગર્ભ ગતસ્યા દૌ વૃત્તિં કલ્પિત વાન્પ્રભુઃ ॥

॥ શેષ વૃત્તિ વિધાનાય સર્કિં સુપ્તોઽથવા મૃતઃ ॥

इति वाक्यार्थ मनुसंधाय धैर्यमालम्ब्यैक्यमत्या स्थी-
यताम् । ऐक्यमत्याचे तस्यास्यति भवन्तस्तर्हि सुरेन्द्रोपि
भवच्चरणसविधमागत्य क्षमाम भ्यर्थ येन्नात्र सन्देहः
कर्त्तव्य स्तथा चाहुरभियुक्ताः ॥

॥ बहुना मप्य साराणां संहतिः कार्य साधिका ॥

॥ तृणै रावेष्ट्यते रज्जुर्य यानागोपि बध्यते ॥

इत्यास्तां विस्तरः ॥

અને જે ખરૂં જોય તો તે વાણીઆ પ્રસક્ત કલિ-
મૂર્તિજ જાણવા અને તમે બ્રાહ્મણો પણ અવતા શય
સરખાજ છો. કેમકે તમેને અત્રે વર્ણિકો ધર્મનો ઉપદેશ
કરે છે, અને દાસ સરખી આજ્ઞા કરે છે. આહાહા ! ! !
એ કલિયુગનુંજ મહાત્મ્ય છે.

પ્રિય શિષ્યો ! ! !

અવળુ કરો કે વૃત્તિ (ઉપશુચિકા) ને માટે અસંત
દીન થશો નહિં કેમકે (શ્લોકાર્થ) જે પ્રભુએ ગર્ભમાં

આવતા પહેલાં મારે માટે દુધરૂપી વૃત્તિ કલ્પિત, હવે બાકીની વૃત્તિને માટે આજ તે પ્રભુ શું સુતો છે ? અગર મરણ પામ્યો છે ?

આ વાક્યના અર્થ ઉપર ધોરણ રાખી ધીરજ રાખી ઐક્યત્વનો આશ્રય કરો, ઐક્યતાથી જો તમે રહેશો તો ઇન્દ્ર પણ તમારી પાસે આવીને ક્ષમા માગશે, એમાં સંદેહ કરવો નહિં. એ વિષે કહ્યું છે કે:— (શ્લોકાર્થ)

અસાર વસ્તુ હોય તેના પણ સમુદાય શક્તિથી મોટાં કામ થઈ શકે છે. તેમાં દ્રષ્ટાન્ત એ છે જો:— શ્રીકૃષ્ણ અગર બીજા તણના એક એક તણખલાને આંખળા દબને ત્રેવડા કરી મોટાં મોટાં દોરડાં બનાવાય છે. તે દોરડાંનાં જુદાં જુદાં તણખલાં ઐક્યતાથી એકત્ર દબ રહેલાં છે તેથી તે દોરડાંથી હાથીઓ બંધાય છે. પણ તેમાંથી જો એક એક તણખલું જુદું કઢાય તો કશું પણ કાર્ય થાય નહિં તેજ પ્રમાણે ન્યાતમાં પણ સમુદાયશક્તિ એક થવાથી જ કામ ધારે તે થઈ શકે છે.

૩ અથ પ્રકૃત મનુસ રામઃ । તત્ર ભવાન્નિર્યત્પૃષ્ઠં ।
કુંકુમ ગુલાલાભ્યામૂર્ધ્વ પુન્દ્ર તૃણકાષ્ઠનિર્મિત કણ્ઠી.

પદવાચ્ય માલિકા ધારણંચ વૈદિકમ વૈદિકં વા ।
બ્રાહ્મણૈસ્તદ્ધાર્યમધાર્યંવેત્તિ । તત્રોચ્યતે ॥

હવે ચાલતા વિષય ઉપર વિચાર કરીએ ત્યાં તમે જો જો પુછ્યું કે કુંકુમ અને ગુલાલનું ઊર્ધ્વપુન્દ્ર તથા તૃણ અને કાષ્ઠ નિર્મિત કંઠી ધારણ એ વૈદિક છે કે અવૈદિક છે ? ?

અને બ્રાહ્મણોએ તે ધારણ કરવાં અગર ન કરવાં ? તે વિષે કહેવામાં આવે છે.

૪ યથોક્તો ધ્વપુણ્ડ્ર કળ્ઠી ધારણ યો વેદ વૈદિક પ્રસ્થાનેષુ કુત્રાપ્યનુપ લમ્બા ત્સર્વથા અવૈદિકત્વ મેવેતિ નિશ્ચયઃ । તસ્માત્ વૈદિક ધર્માધિ કૃતૈસ્તૈર્વર્ણિકૈ રેતદ્વયં કદાપિ ન ધાર્યમ્ ।

एवं च वर्णमूर्धन्यै ब्राह्मणैर्दूरतः परित्याज्य मेवेति किमुवक्तव्यम् ।

किं च

॥ ब्राह्मणस्य त्रिपुण्ड्रं स्यात्क्षत्रियस्यार्धं चन्द्रकम्

॥ वैश्यानां वर्तुलाकारं शूद्राणां चोर्ध्वपुण्ड्रकम् ॥

इत्यस्ति वर्ण साधारण तिलक विधायिनी स्मृतिः । अतएव श्रावकाः स्ववर्ण क्रमामतं वर्तुलाकारं तिलक मद्यावधि कुर्वन्ति, शूद्राश्चोर्ध्वपुण्ड्र मिति सर्वेषां नः प्रत्यक्षम् । श्रावका एवहि भूत पूर्वा वैश्याः । इतरत्र कचि दृश्यमान मूर्ध्वपुण्ड्र कળ્ઠી ધારણાદિક મુદરપોષણ માત્ર પ્રયોજક મિતિ ન વિસ્મર્ત્તવ્યમ્ । તત્ર પ્રસ્તુત પ્રસન્ન એવ પ્રમાણમ્ । યથેદાર્ની તથા પૂર્વમપ્યુપજીવિકા વિનાશ મિયાકૈ શ્ચિ દુદરમ્ભરૈ દ્વિજૈરપિ સ્વીકૃતોયં શૂદ્ર ધર્મઙ્ યનુ મીયતે । વસ્તુ તસ્તુ ત્રિપુણ્ડ્રમેવ તિલકં શ્રૌત-

तया पुनः श्रौत स्मार्त नित्य नैमित्तिक धर्मोनुष्ठान योग्यता संपत्संपादक तया श्रूयते सर्व वर्णाश्रमिणां श्रूति स्मृति कल्पसूत्रेतिहासपुराणेषु । तत्किल मुख्यया वृत्या विभूत्य पर पर्यायं भवति तावद्भस्म । वृत्यातु भाक्त्या चन्दना द्युप जायते धारणे चास्य श्रुतयः

शतमां भूतिं नय्यां जिगायत । तनामोजिष्ठां दे-
वहितांच ऋत्विजः ॥ १ ॥

प्रसद्य भस्मना योनिमपश्च पृथिवीमग्ने । स ॐ मृ-
ष्य मातृ भिष्टवं ज्योतिष्मान्पुनरा सद ॥ य. अ.
१२।३८

ज्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिं वर्द्धनम् । उर्वा रुक्
मिव बन्धनान्मृत्यो मुक्षीयमामृतात् ॥ य. ३ । ५६

ज्यायुषं जमदग्नेः । कश्यपस्य ज्यायुषम् । यद्वेषु
ज्यायुषम् । तन्नो अस्तु ज्यायुषम् । य. ३ । ६२ ।

अग्नि रिति भस्म । वायु रिति भस्म । जलमिति
भस्म स्थलमिति भस्म । व्योमेति भस्म ॥ सर्वं । ५
हवाइदं भस्म ।

॥ त्रिपुण्ड्रं कारयेत्पश्चाद्ब्रह्मविष्णु शिवात्मकम् ।

॥ मध्याङ्गुलि भिरादाय तिसृभिर्भूल मन्त्रतः ॥

॥ अनाम मध्यमाङ्गुष्ठै रथवा स्या त्रिपुण्ड्रकम् ।

॥ ललाटे हृदये नाभौ गलेच मणिबन्धयोः ॥

॥ बाहु मध्ये बाहु मूले पृष्ठे चैवच शीर्षके ॥

॥ ललाटे ब्रह्मणे नमः ॥ हृदये हव्य वाहनाय नमः ॥ नाभौ स्कन्धाय नमः ॥ गले विष्णवे नमः । मध्ये प्रभञ्जनाय नमः । मणिबन्धे वसुभ्यो नमः । पृष्ठे हरये नमः । ककुदि शंभवे नमः । शिरसि परमात्मने नमः । इत्यादि स्थानेषु त्रिपुण्ड्रं धारयेत् ।

॥ त्रिनेत्रं त्रिगुणा धारं त्रयाणां जनकं प्रभुम् ॥

॥ स्मरन्नमः शिवायेति ललाटे तत्रिपुण्ड्रकम् ॥

॥ कुर्प राधः पितृभ्यां तु इशाना भ्यां तथोपरि ॥

॥ ईशाभ्यां नम इत्युक्त्वा पार्श्वे योश्च त्रिपुण्ड्रकम् ।

॥ स्वच्छाभ्यां नम इत्युक्त्वा धारयेत्तत्प्रकोष्ठयोः ॥

॥ भीमायेति तथा पृष्ठे शिवायेति च पार्श्वयोः ॥

॥ नीलकण्ठाय शिरसि क्षिपे त्सर्वात्मने नमः ॥

॥ पापं नाशयते कृत्स्न मपि जन्मान्तरार्जितम् ॥

॥ कण्ठो परिकृतं पापं नष्टं स्यात्तत्र धारणात् ॥

॥ कर्णे तु धारणा त्कर्णं रोगादिकृत पातकम् ॥

॥ बाह्वोर्बाहु कृतं पापं वक्षःसुमनसा कृतम् ॥

॥ नाभ्यां शिश्रुकृतं पापं पृष्ठे गुदकृतं तथा ॥

॥ पार्श्वयोर्धारणा त्पापं परस्त्र्यालिंगनादिकम् ।

- ॥ तद्भस्म धारणं कुर्यात् सर्वत्रैव त्रिपुण्ड्रकम् ॥
 ॥ ब्रह्म विष्णु महेशानां त्रय्याग्नीनां च धारणम् ॥
 ॥ गुण लोक त्रयाणां च धारणं सेन वैश्रुतम् ॥
 ॥ तेनार्थितं श्रुतं तेन तेन सर्व मनुष्ठितम् ॥
 ॥ येन विप्रेण शिरसि त्रिपुण्ड्रं भस्मना धृतम् ॥
 ॥ त्यक्त वर्णाश्रमा चारो लुप्त सर्वक्रियोऽपियः ॥
 ॥ सकृत्तिर्यक् त्रिपुण्ड्रांक धारणा त्सोऽपि पूज्यते ॥
 ॥ ये भस्म धारणं त्यक्त्वा कर्म कुर्वन्ति मानवाः ॥
 ॥ तेषां नास्ति विनिर्मोक्षः संसाराज्जन्म कोटिभिः ॥
 ॥ महा पातकयुक्तानां पूर्वं जन्मार्जिता गसाम् ॥
 ॥ त्रिपुण्ड्रो धूल ने द्वेषो जायते सुद्रढं बुधाः ॥
 ॥ येषां कोपो भवेत् ब्रह्मन् ललाटे भस्म दर्शनात् ॥
 ॥ तेषां मुत्पत्ति सांकर्य मनुमेयं विपश्चिता ॥
 ॥ येषां नास्ति मुने श्रद्धा श्रौते भस्मनि सर्वदा ॥
 ॥ गर्भाधानादि संस्कार स्तेषां नास्तीति निश्चयः ॥
 ॥ ये भस्म धारणं द्रष्ट्वा नराः कुर्वन्ति ताडनम् ॥
 ॥ तेषां चण्डालतो जन्म ब्रह्मन्नुह्यं विपश्चिताः ॥
 ॥ येषां क्रोधो भवेत् भस्म धारणे तत्प्रमाणके ॥
 ॥ ते महापातकैर्युक्ता इति शास्त्रस्य निश्चयः ॥
 ॥ त्रिपुण्ड्रं ये विनिन्दन्ति निन्दन्ति शिव मेवते ॥

- ॥ ધારયન્તિ ઘયે ભક્તયા ધારયન્તિ શિવંચતે ॥
 ॥ ધિગ્ ભસ્મ રહિતં ભાલં ધિગ્ગ્રામ મશિવાલયમ્ ॥
 ॥ ધિગ નીશાર્ચનં જન્મ ધિગ્વિદ્યા મશિવાશ્રયામ્ ॥
 ॥ રુદ્રાગ્નેર્યત્પરં વીર્યં તદ્ ભસ્મ પરિકીર્તિતમ્ ॥
 ॥ તસ્માત્સર્વેષુ કાલેષુ વીર્યવાન ભસ્મ સંયુતઃ ॥

કુંકુમ બુલાલતું ઊર્ધ્વપુંડ્ર તથા કંઠી ધારણુ વેદ અને વૈદિક પ્રસ્થાનોમાં કોઈ પણ જગાએ ન મળવાથી સર્વ પ્રકારે અવૈદિકજ છે, એમ નિશ્ચય છે. માટે વૈદિક ધર્મના અધિકારી ત્રૈવર્ણિકોએ તે બન્નેને કદાપી ધારણુ કરવાં નહિં તેા બધા વર્ણમાં મુખ્ય એવા બ્રાહ્મણોએ એનો દુર થી ભાગ કરવો એમ શું કહેવું પડે છે ? ?

કેમકે બ્રાહ્મણ ત્રિપુંડ્ર તિલક કરવું અને ક્ષત્રીઓ એ અર્ધ ચન્દ્રાકાર તિલક કરવું. અને વૈશ્યોએ ગોળ તિલક (ચાંદ્રો) કરવું. તથા શૂદ્રોએ ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક કરવું એ પ્રમાણે બધા વર્ણોને માટે તિલક વિધાનની સાધારણ સ્મૃતિ છે. માટેજ આવકો સ્વવર્ણક્રમથી ચાલતું આવેલું વર્તુલાકાર તિલક હળુ સુધી કરે છે. અને શૂદ્રો ઊર્ધ્વપુંડ્ર ધારણુ કરે છે. એ વાત સર્વેને પ્રત્યક્ષ છે. પૂર્વકાલના વૈશ્ય આવક છે. બીજી લગ્ની વર્ણોમાં ઊર્ધ્વપુંડ્ર અને કંઠી ધારણુ કવચિતજ જોવામાં આવે છે. તે માત્ર ઉદર પોષણાર્થેજ દાખલ થયેલું છે. તે ના જૂઠું એમાં ચાલુ પ્રસંગજ પ્રમાણજૂત છે. જેમ હાલ તેમ પ્રથમ પણ ઊપજીવિકા વિનાશના દરથી કેટલાએક દિવસે પેટને અર્થે આ શૂદ્ર ધર્મ સ્વિકારેલો છે. એવું અનુમાન થાય છે.

ખરી રીતે તો ત્રિપુંડ્રજી તિલક શ્રાવ્ય છે. સર્વ વર્ણ અને સર્વ આશ્રમીઓને શ્રાવ્ય સ્માર્ત નિલ નૈમિત્તિક ધર્માનુષ્ઠાન અધિકાર સંપત્તિ સંપાદન કરવાનું સાધન છે એમ શ્રુતિ સ્મૃતિ દ્રશ્યસ્પર્શ ઇન્દ્રિયાદિ પુરાણોમાં વર્ણવેલું છે. તે ત્રિપુંડ્ર તિલકનું દ્રવ્ય મુખ્ય વૃત્તિથી વિભૂતિ છે. જેનું બીજું નામ બસ્મજ છે. અને ગૌણ વૃત્તિએ. ચંદનાદિક સેવાય છે. એના પ્રમાણમાં આ નિયેની શ્રુતિઓ પ્રમાણ્યુત છે.

૨ હે અગ્નિ -તમે મેનિ એટલે કારણભૂત પૃથ્વી અને જળથી પ્રાપ્ત તથા જળથી મીશ્રિત થઇ અર્થાત્ એક રૂપ થઇને તથા તત્ત્વ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત થઇને દરીથી પોતાના સ્વસ્થાનમાં સુખરૂપ નિવાસ કરો.

દિવ્યગંધથી યુક્ત, મર્ત્ય ધર્મ રહિત અને ધન ધાન્યાદિક ઐશ્વર્યની વૃદ્ધિ કરનારા એવા ત્રિનેત્રવાળા રૂદ્ર માહાદેવ તેને અમો પુજીએ છીએ. જે પુજીથી રૂદ્રપ્રસાદ વડે અમો અપ મૃત્યુ અને સંસાર મૃત્યુ થકી મુક્ત થઇએ અને સ્વર્ગ તથા મોક્ષ સ્વરૂપ અમૃતથી મુક્ત ન થઇએ અર્થાત્ અમોને તે સ્વર્ગ તથા મોક્ષ પ્રાપ્ત થાઓ.

જ્યાયુષ્-એટલે બાલ યૌવન અને વૃદ્ધાવસ્થાનું જે જમદગ્નિ રૂપિનું આયુષ્ય. તેમજ કસ્યપ એ નામના પ્રજાપતિનું અવસ્થા ત્રયનું જે આયુષ્ય તેમજ ધન્વાદિક દેવતાનું અવસ્થાત્રયનું જે આયુષ્ય. અમોને પ્રાપ્ત થાઓ. જમદગ્નિ આદિ રૂપિઓની બાહ્યાદિક અવસ્થામાં જેવાં ચરિત્ર તેવાં ચરીત્ર અમોને પ્રાપ્ત થાઓ.

(આ બંને બસ્મના અભિગંત્રણના મંત્ર છે)

અગ્નિ, વાયુ, જલ, પૃથ્વી, આકાશ એ સર્વ ભસ્મ સ્વરૂપ છે. અને આ બધું વિશ્વ ભસ્મ સ્વરૂપ છે.

ઉપરના મંત્રોનો ઊચ્ચાર કરી પાછળથી બ્રહ્મા ત્રિબલ્ય શિવ સ્વરૂપ એવું ત્રિપુન્દ્ર મધ્યની ત્રણ આંગળીઓએ ભસ્મનું કરવું. અથવા અનામિકા, મધ્યમા, અને અંગુષ્ઠ વડે પણ ત્રિપુન્દ્ર થાય છે. લલાટ, હૃદય, નાભી, કંઠ, બંને કાંડાં, બાહુ મધ્ય, બાહુ મૂળ, બરડો, માથું એ બધા સ્થાનોમાં ક્રમે કરીને ઉપરના મંત્રોથી ભસ્મ લગાડવું તેનો અર્થ સ્પષ્ટ છે.

ત્રણ નેત્રવાળા, ત્રણ શુભ્રના આધાર ભૂત સર્ગ મૃત્યું અને પાતાલ ના ઊત્પન્ન કરનાર એવા શિવજીને નમસ્કાર કરીને લલાટને વિષે ત્રિપુન્દ્ર ધારણ કરવું.

કાણીના હેઠળ ભાગમાં પિતૃભ્યાંનમઃ એવો ઉચ્ચાર કરીને તથા કાણીના ઉપર ભાગમાં દેશનાભ્યાંનમઃ એવો ઉચ્ચાર કરીને ત્રિપુન્દ્ર કરવું. પાશ્વર્ભાગમાં પણ ત્રિપુન્દ્ર કરવું સ્વચ્છાભ્યાંનમઃ એવો ઉચ્ચાર કરીને પ્રકાશ (અંરપડીઓ) ભાગમાં ત્રિપુન્દ્ર કરવું મીમાયનમઃ એવો ઉચ્ચાર કરીને પૃથ્ઠ ભાગને વિષે ત્રિપુન્દ્ર કરવું શિવાયનમઃ એવો ઉચ્ચાર કરીને બે પાંસળાંના ભાગમાં ત્રિપુન્દ્ર કરવું નિલકણાયનમઃ એવો ઉચ્ચાર કરીને માથાના ભાગમાં ત્રિપુન્દ્ર કરવું. અને સર્વાત્મને નમઃ એવો ઉચ્ચાર કરીને સર્વાંગમાં ત્રિપુન્દ્ર કરવું.

એમ કરવાથી જન્માંતરો પાછુંત સંપૂર્ણ પાપનો નાશ થાય છે. કંઠમાં ધારણ કરવાથી કંઠનું પાપ નાશ થાય છે કંઠને વિષે ધારણ કરવાથી કંઠના રોગ ઉત્તમ

કરવા વાળા પાપનો નાશ થાય છે બાહુના ઉપર ધારણ કરવાથી બાહુનાં કરેલાં પાપોનો નાશ થાય છે. વક્ત્રસ્થળમાં ધારણ કરવાથી મનનું કરેલું પાપ નાશ થાય છે. નાભીમાં ધારણ કરવાથી. શિશ્રુકૃત પાપ નાશ થાય છે. પૃષ્ઠે લગાડવાથી શુદ્ધકૃત પાપ નાશ થાય છે. પાર્શ્વ ભાગમાં લગાડવાથી પરસ્ત્રી આલિંગનાદિ પાપ નાશ થાય છે. તેટલાજ માટે સર્વ ભાગોમાં ત્રિપુન્દ્ર ધારણ કરવું. ભસ્મ ધારણ કરવાથી બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ્વર તથા વેદત્રય તથા દક્ષિણાગ્નિ ગાર્હપત્ય, અને આ હવનીય એવા ત્રણ અગ્નિ તથા. સત્વ, રજ, તમ એવા ત્રણ ગુણ. તથા સ્વર્ગ મૃત્યુ અને પાતાલ ત્રણે સોઠને ધારણ કરવાનું ફળ છે. જે બ્રાહ્મણો માથા ઉપર ત્રિપુન્દ્ર ભસ્મથી ધારણ કરે છે. તેજ સર્વ વિદ્યા બણેલો કહેવાય, અને તેજ સર્વ શાસ્ત્ર શ્રવણ કરનારો કહેવાય. અને તેજ સર્વ કર્મનો અનુષ્ઠાની કહેવાય છે.

સર્વવર્ણ આશ્રમ ધર્મનો ત્યાગ કરવા વાળો, સર્વ કર્મના લોપ વાળો પણ એક વખત ત્રિપુન્દ્રનું ચિન્હ ધારણ કરવાથી પૂજ્ય થાય છે. જે મનુષ્ય ભસ્મ ધારણને ત્યાગ કરી કર્મ કરે છે. તેમની કોટી જન્મ સુધી સંસારથી મુક્તિ નથી. મહાપાતક કરવા વાળા તથા પૂર્વ જન્મમાં કરેલા અનેક પાતકો વાળાઓનેજ ત્રિપુન્દ્ર ધારણ કરવામાં દૃઢ દ્વેષ ઊભવ થાય છે. જે લોકોને સામાના લલાટમાં ભસ્મ જોઈને ક્રોધ ઊભવ થાય છે તેઓની ઉન્નતિમાં સાંકર્યનું અનુમાન કરવું. જેઓની વૈદિક ભસ્મ ધારણમાં શ્રદ્ધા નથી તેના ગર્ભાધાનાદિક સંસ્કાર થયા નથીજ. એવો નિશ્ચય છે. ભસ્મ ધારણ કરવા વાળાને જે

લોકો મારે છે તેનો જન્મ ચણાકથી હોવા જોઈએ. એમ વિદ્વાનોએ જાણવું. જે માણસને ભસ્મ ધારણ તથા તેના પ્રમાણ ગ્રંથોમાં કોઈ જોખન થાય છે તેઓને મહાપાતકી સમજવા એવો શાસ્ત્રોનો નિર્ણય છે. જે ત્રિપુન્દ્રની નિંદા કરે છે તે સાક્ષાત્ શિવનીજ નિંદા કરે છે એમ જાણવું. અને જે ત્રિપુન્દ્ર ધારણ કરે છે તે સાક્ષાત્ શિવનેજ ધારણ કરે છે ભસ્મ રહિત બાલને ધિક્કાર છે શિવાશ્રય રહિત ગ્રામને ધિક્કાર છે. શિવાચર્યન વિનાના જન્મને ધિક્કાર છે. અને શિવાશ્રય વિનાની વિદ્યાને પણ ધિક્કાર છે. ૩૬ ૩૫ અગ્નિનું જે મુખ્ય વીર્ય તેજ ભસ્મ છે. તેટલાજ માટે સર્વ કાળમાં ભસ્મ ધારણ કરવા વાળો વીર્યવાન એટલે જીવવાન થાય છે.

अस्य भस्मनः शक्ति मन्यां शृणु । एतदेव हरि
शंकरयोर्ज्ञानप्रदम् । ब्रह्महत्यादि पापनाशकम् ।
महा विभूतिदमिति । शिव वक्षसि स्थितं नखेनादाय
प्रणवेना भिमन्त्र्य गायत्र्या पञ्चाक्षरेणाभिमन्त्र्य
हरेमस्तक गात्रेषु समर्पयेत् । तथा हृदि ध्यायस्वेति
हरि मुक्त्वा हरिः स्वहृदि ध्यात्वा दृष्टोदृष्ट इति शिव
माह । ततो भस्म भक्षयेति हरि माह हरस्ततः ।
भक्षयिष्ये शिव भस्म स्नात्वाहं भस्मना पुरा । पृष्ठे
श्वरं भक्तिगम्यं भस्माभ क्षयदच्युतः । तत्राश्चर्य मती-
वासीत् प्रतिबिम्ब समद्युतिः । वासुदेवः शुद्ध मुक्ताफल-
वर्णोऽभवत्क्षणात् । तदा प्रभृति शुक्लाभो वासुदेवः प्र-

સમ્ભવાન્ । નશ્વર્યં ભસ્મનો જ્ઞાનં પ્રભાવન્તે કુતો
 વિભો । નમસ્તેઽસ્તુ નમસ્તેઽસ્તુત્વામહં શરણંગતઃ ।
 ત્વત્પાદ યુગલેશંભો ભક્તિ રસ્તુસદામમ । ભસ્મ ધારણ
 સંપન્નો મમ ભક્તો ભવિષ્યતિ ॥

(૭). તથા આ ભસ્મનું ખીજું સામર્થ્ય, સાંભળો.
 એ ભસ્મજ હરિ તથા શંકરના જ્ઞાનને આપવાવાળું છે.
 તથા બ્રહ્મહત્યાદિક પાપોને નાશ કરવાવાળું છે. અને મોટા
 આશ્ચર્યને આપવાવાળું છે. વિષ્ણુએ પોતે શિવજીના વક્ષ-
 સ્થળ ઉપરનું ભસ્મ નખ વડે લઇને પ્રણવ તથા ગાયત્રી
 અને પંચાક્ષર મંત્રથી અભીમંત્રણ કરી મસ્તક તથા
 બધા અંગે ધારણ કર્યું, તથા “ હૃદય વિષે ધ્યાન કર ”
 એવું શિવજીએ વિષ્ણુને કહ્યું, ત્યારે વિષ્ણુએ પોતાના
 હૃદયમાં ધ્યાન કરીને દુષ્ટઃ દુષ્ટઃ એટલે જોયા, જોયા, એવું
 શિવજી પ્રત્યે બોલ્યા. ત્યારે શિવજીએ વિષ્ણુને કહ્યું કે
 ભસ્મ ભક્ષણ કરો “ હું પ્રથમ ભસ્મથી રનાત કરીને
 ભસ્મ ભક્ષણ કરીશ ” એમ ભક્તિગમ્ય શિવજી પ્રત્યે
 કહીને અન્યુત એટલે વિષ્ણુએ તે ભસ્મ ભક્ષણ કર્યું ત્યારે
 ત્યાં એક મોટું આશ્ચર્ય જણાયું કે વાસુદેવ પોતે ભસ્મ
 ભક્ષણ કરતા બરોબર મહાન્ શિતળ કાન્તવાન શુદ્ધ સુ-
 ક્તાક્રાંતના જેવા વણવાળા તેજ ક્ષણમાં થયા. ત્યારથી વા-
 સુદેવ પ્રસન્ન શુકલવર્ણ કહેવાય છે. અને પ્રસન્ન થઇને
 બોલ્યા જે હે શંકર ।। તમારા ભસ્મનો પ્રભાવ જાણવાને
 હું સમર્થ નથી તો સાક્ષાત્ તમારો પ્રભાવ ક્યાંથી
 જાણું માટે તમોને નમસ્તે નમસ્તે વંદન કરું છું વંદન
 કરું છું. હું તમોને શરુ આગ્યો છું. હે શંભો ।। તમારા

अथ युग्मभां सदा भारी भक्ति हो. हे शंभो ! ! भस्म
धारण्य करवावाणोऽन्य भारी भक्ति थरीण. (कडेवाशेण)

८ अथ जनको वैदेहो याज्ञवल्क्य मुपसमेत्यो-
वाच भगवन् त्रिपुण्ड्र विधिं नो ब्रूहीति ॥ सहोवाच ॥
सद्योजातादि पंचब्रह्ममंत्रैः परिगृह्याग्नि रिति भस्मेत्य-
भिमंत्र्य, मानस्तोक इति समुद्धृत्य, त्र्यायुषमिति ज-
लेन संमृज्य, त्र्यंबकमिति शिरो ललाट वक्षःस्कन्धेषु
धृत्वा । पूतो भवति । मोक्षी भवति । शतरुद्रेण यत्
फल मवाप्नोति तत्फलमश्रुते । स एव भस्म ज्योति-
रिति वै याज्ञवल्क्यः । १॥

जनको ह वैदेह सहोवाच याज्ञवल्क्य भस्म धा-
रणात् किं फल मश्रुते । सहोवाच । तत् भस्म धारणा
देवमुक्तिर्भवति । तत् भस्म धारणादेव शिव सायुज्य
मवाप्नोति न स पुनरावर्तते न स पुनरावर्तते । स एष
भस्म ज्योति रिति वै याज्ञवल्क्यः ॥ २ ॥

जनको ह वैदेहः । सहोवाच । याज्ञवल्क्यं भस्म
धारणात् किं फल मश्रुते नवेति । तत्र परमहंसा नाम
संवर्त्तकारुणि श्वेतकेतु दुर्वासक्रभु निदाथ जडभरत
दृष्टात्रेय रैवतक भुसुण्ड प्रभृतयो विभूति धारणा देव
मुक्ताः स्युः स एष भस्म ज्योतिरिति वै याज्ञव-
ल्क्यः । ३॥

जनको ह वैदेहः सहोवाच । याज्ञवाल्क्यं भस्म
स्नानेन किं जायत इति यस्य कस्य चिच्छरीरे या-
वन्तो रोम कूपा स्तावान्ति लिङ्गानि भूत्वा तिष्ठन्ति
ब्राह्मणो वा क्षत्रियो वा वैश्यो वा शूद्रो वा तत् भ-
स्म धारणा देवतच्छब्दस्य रूपं यस्यां तस्यां ह्येवाव-
तिष्ठते ॥ ४ ॥

જનકવિદેહી રાજા યાગવલ્ક્ય રૂપિ પાસે ગયા. અને
ખોલ્યા મહારાજ ! ! અમોને ત્રિપુન્દ્રનો વિધિ કહો. યાગ-
વલ્ક્ય ખોલ્યા. સદ્યોજાતાદિ પાંચ મંત્રથી ભસ્મ લેધને.
અગ્નિરિતિ ભસ્મ એ મંત્રથી અભિમંત્રણ કરવું. તથા
માનસ્તોકે એ મંત્રથી સંમુહન કરવું. (મસળવું) અને
ઝ્યાયુષં એ મંત્રવડે જલયુક્ત કરવું. અને ઝ્યસ્વકં એ
મંત્રથી મસ્તક, લલાટ, વૃક્ષઃસ્થળ અને સ્કંધને વિષે ધા-
રણ કરવાથી પવિત્ર થાય છે. મુક્ત થાય છે. શત્રુદ્ર થકી
જે ફળ થાય છે તે ફળને મેળવે છે. તે આ ભસ્મ
જ્યોતિ સ્વરૂપ છે. એમ યાગવલ્ક્ય કહે છે. (આદારાચે
પુનઃપુનઃ પ્રશ્ન છે.)

જનક વિદેહિ યાગવલ્ક્ય પ્રત્યે ખોલ્યા. ભસ્મ ધારણ
થી શું ફળ થાય છે. યાગવલ્ક્ય ખોલ્યા. ભસ્મ ધારણ
થકીજ મુક્તિ થાય છે તે ભસ્મ ધારણ કરવા થકીજ
શિવ સાયુજ્યતાને પામે છે. તે પુર્નજન્મ મર્ણુના ફેરામાં
આવતો નથી તે પુર્નજન્મ મર્ણુના ફેરામાં આવતો નથી.
તે આ ભસ્મ જ્યોતિ સ્વરૂપ છે. એમ યાગવલ્ક્ય કહે છે.

જનક વિદેહિ શ્રી યાગવલ્ક્ય પ્રત્યે ખોલ્યા કે ભસ્મ
ધારણ કરવાથી ફળ પામે છે, અગર નહિં ? ત્યારે તે

બોલ્યા. સવર્તક, આરણી, ચેતકેતુ, દુર્વાસા, ઋણુ, નિ-
દાધ, જડભરત, દત્તાત્રેય, રૈવતક, ભુશુન્ડ ઇલાદી પરમ-
હંસો વિભૂતિ ધારણુ થકીજ મુક્ત થયા. તે આ ભસ્મ
જ્યોતિ સ્વરૂપ છે. એમ યાગવલ્કય કહે છે.

જનક વિદેહિ યાગવલ્કય પ્રત્યે બોલ્યા. ભસ્મસ્નાન
થકી શું થાય છે ? યાગવલ્કય કહે છે. ભસ્મસ્નાન
કરવાવાળા હરકોઈ પ્રાણીના શરીરમાં જેટલાં રોમરૂપ
હોય છે. તેટલાં શિવલંગ થઈને રહે છે. બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રીય,
વૈશ્ય, શૂદ્ર એ ગમે તેવી અવસ્થામાં હોય તો પણ તે
ભસ્મસ્નાન થકીજ આ જ્યોતિ સ્વરૂપ થઈને રહે છે.

૧ જનકો હ વૈદેહઃ પૈપ્પલાદેન સહ પ્રજાપતિ
લોકં જગામ તં ગત્વો વાચ । મો પ્રજાપતે । ત્રિપુ-
ણ્ડસ્ય મહાત્મ્યમ્ બ્રૂહીતિ । તં પ્રજાપતિ રબ્રવીઘથૈવે-
શ્વરસ્ય મહાત્મ્યં તથૈવ ત્રિપુણ્ડસ્યેતિ । અથ પૈપ્પલાદો
વૈકુણ્ઠં જગામ તં ગત્વોવાચ । મો વિષ્ણો । ત્રિપુણ્ડ-
સ્ય મહાત્મ્યમ્ બ્રુહીતિ । યથૈવેશ્વરસ્ય મહાત્મ્યં તથૈવ
ત્રિપુણ્ડસ્યેતિ વિષ્ણુરાહ ॥ અથ પૈપ્પલાદઃ કાલાગ્નિ-
હ્રિદં પરિ સમે ત્યો વાચા ધી હિ ભગવન્ ત્રિપુણ્ડસ્ય
વિધિમિતિ । ત્રિપુણ્ડસ્ય વિધિર્મયા વક્તું ન શક્ય
ઇતિ સત્યમિતિ હોવાચ અથ ભસ્મચ્છન્નઃ સંસારાન્મુચ્યતે ।
ભસ્મ શય્યા શયા ન સ્ત ચ્છન્નઃ ગોચરઃ । શિવ સાયુ-
જ્ય મબાપ્નોતિ । ન સ પુનરાવર્તતે ન સ પુનરાવર્તતે ।

રૂદ્રા ધ્યાયી સન્નમૃતત્વં ચ ગચ્છતિ । સ एष भस्म
 उज्योति विभूति धारणात् ब्रह्मेकत्वं च गच्छति वि-
 भूति धारणा देव सर्वेषु तिर्थेषु स्नातो भवति । वि-
 भूति धारणात् वाराणस्यां स्नानेन यत्फल मवाप्नोति
 तत्फल मभुते । सएष भस्म ज्योति र्यस्य कस्यचि-
 च्છરીरे त્રિपुण्ड્રસ્ય લક્ષ્મ વર્તતે પ્રથમા પ્રજાપતિ દ્વિ-
 તીયા વિષ્ણુ સ્તૃતીયા સદાશિવ इति सएष भस्म
 ज्योति रिति सएष भस्म ज्योति रिति सएष भस्म
 ज्योति रिति

જનક વિદેહિ પૈપ્પલાદ શ્પિની સાથે પ્રજાપતિ લોક
 પ્રત્યે ગયા. અને ત્યાં જઈને બ્રહ્માણ પ્રત્યે બોલ્યા. હે
 પ્રજાપતે ! ! ત્રિપુન્દ્રનું મહાત્મ્ય કહો, પ્રજાપતિ બોલ્યા.
 જેમ ઈશ્વરનું મહાત્મ્ય તેમજ ત્રિપુન્દ્રનું પણ મહાત્મ્ય છે
 પૈપ્પલાદ મુનિ વૈકુંઠમાં ગયા. અને વિષ્ણુ પ્રત્યે બોલ્યા.
 હે વિષ્ણો ! ! ત્રિપુન્દ્રનું મહાત્મ્ય કહો. વિષ્ણુ બોલ્યા,
 જે ઈશ્વરનું મહાત્મ્ય તેજ ત્રિપુન્દ્રનું મહાત્મ્ય જાણો. પૈ-
 પ્પલાદશ્પિ કાલાગ્નિરૂપ પાસે ગયા. અને બોલ્યા ભગવન ! !
 ત્રિપુન્દ્રનો વિધિ કહો. તે બોલ્યા. ત્રિપુન્દ્રનો વિધિ હું
 કહી શકતો નથી. હું સત્ય કહું છું. ફરી બોલ્યા. ભસ્મ
 ધારણ કરવાવાળો સંસારથી મુક્ત થાય છે. ભસ્મ શય્યા
 ઉપર શયન કરવા વાળો તત્ શબ્દ વાચ્ય શિવ સાયુજ્ય
 ને પ્રાપ્ત થાય છે. ફરી પાછો આવતો નથી ફરી પાછો
 આવતો નથી; રૂદ્રનું અધ્યયન કરવાવાળો અમૃતપદ બોલશે

મોક્ષને પામે છે. તે આ ભસ્મ જ્યોતિ સ્વરૂપ વિભૂતિ ધારણ કરવા થકીજ અહૈમ્યત્વને પામે છે. વિભૂતિ ધારણ કરવાથી સર્વ તિર્થ સ્નાનનું ફળ મળે છે વિભૂતિ ધારણ કરવાથી કાશીમાં સ્નાન થકી જે ફળ છે તેને પ્રાપ્ત થાય છે તે આ ભસ્મ જ્યોતિ સ્વરૂપ છે. હરકોઈના શરીર ઉપર ત્રિપુન્ડ્ર ચિન્હ રૂપ હોય તો તેમાં પ્રથમ રેષા પ્રજાપતિ દ્વિતીય રેષા વિષ્ણુ અને તૃતીય રેષા સદાશિવ સ્વરૂપ છે. તે આ ભસ્મ જ્યોતિ સ્વરૂપ છે તે આ ભસ્મ જ્યોતિ સ્વરૂપ છે તે આ ભસ્મ જ્યોતિ સ્વરૂપ છે.

૧૦ અથ કાઠાગ્નિ રુદ્રં ભગવન્તં સનત્કુમારા;
પ્રપચ્છાધીદિ ભગવન્ રુદ્રાક્ષ ધારણંવિધિં ॥ સહોવાચ
રુદ્રસ્ય નયના દુત્પન્ના રુદ્રાક્ષા इति લોકે રુચ્યાયન્તે
સદાશિવઃસંહાર કાલે સંહારં કૃત્વા સંહારાક્ષં મુકુલી
કરોતિ તન્મયનાજ્જાતા રુદ્રાક્ષા इति હોવાચ તસ્માત્
રુદ્રાક્ષત્વામિતિ તદ્રુદ્રાક્ષે વાગ્વિષયે કૃતે દશ ગોપદાનેન
યત્ ફલ મવાપ્નોતિ તત્ફલ મસ્તુતે । સપ્ત ભસ્મ
જ્યોતિ રુદ્રાક્ષ इति તદ્રુદ્રાક્ષં કરેણ સ્પૃશ્વા ધારણમા
ત્રેણ દ્વિ સહસ્ર ગો પ્રદાન ફલંભવતિ । તદ્રુદ્રાક્ષે કર્ણયો
ર્ધાર્યમાણે એકાદશ સહસ્ર ગોપદાનફલં ભવતિ. ।
એકાદશ રુદ્રત્વંચ ગચ્છતિ । તદ્રુદ્રાક્ષે શિરાસિ ધાર્ય-
માણે કોટિ ગોપદાન ફલં ભવતિ । એ તેષાં સ્થાનાનાં
કર્ણયોઃ ફલં વક્તું ન શક્યમિતિ હોવાચ । મૂર્ધ્નિ ચ-

ત્વાર્ણિશ ચિહ્નવા યામેકં ત્રયં વા શ્રોત્રયોઃ દ્વાદશ કર્ણે
 દ્વાર્ત્રિશત્ બાહ્યોઃ ષોડશ ષોડશ દ્વાદશ દ્વાદશ મણિ
 વન્ધયોઃ ષટ્ પટ્ અંગુષ્ઠાયો સ્તતઃસંધ્યાં સકુશોઽહર-
 હરૂપાસિતાગ્નિર્જ્યોતિરિત્યાદિ મિરગ્નૌ જુહુયાત્ ॥

હવે કાલાગ્નિ રૂઢ ભગવાન્ પ્રત્યે સનતકુમારે પુછ્યું.
 ભગવન્ ! રૂદ્રાક્ષ ધારણુનો વિધિ કહો તે બોલ્યા રૂદ્રના
 નામન થકી ઉત્પન્ન થયા. તેથી રૂદ્રાક્ષ એમ લોકમાં ઓ-
 ળખાય છે. સદાશિવ સંહાર કાળમાં સંહાર કરીને સંહાર
 નેત્ર (ત્રીણુ નેત્ર) ને જરા મીચે છે તે નેત્રથી જે જિંદુ
 પડ્યાં તેજ આ રૂદ્રાક્ષ છે. એમ કાલાગ્નિ રૂદ્ર બોલ્યા માટે
 એને રૂદ્રાક્ષ કહીએ રૂદ્રાક્ષ. એવો વાણીથી જિવ્યાર ક્યો
 હોય તો દશગો પ્રદાનના ફળને પ્રાપ્ત થાય છે. તે આ
 રૂદ્રાક્ષ ભરમ જ્યોતિ સ્વરૂપ છે. તે રૂદ્રાક્ષને કરથી સ્પર્શ
 તથા ધારણુ માત્રવડે એ હજાર ગોપ્રદાનનું ફળ પ્રાપ્ત થાય
 છે. તે રૂદ્રાક્ષ કર્ણમાં ધારણુ કરવાથી અગિઆર હજાર
 ગોપ્રદાનનું ફળ પામે છે અને એકાદશ રૂદ્રત્વને પણ પામે
 છે. તે રૂદ્રાક્ષ મસ્તક ઉપર ધારણુ કરવાથી કોટિ ગોપ્રદાનનું
 ફળ પ્રાપ્ત થાય છે એ રથાનોમાં કર્ણુ રથાનમાં ધારણુનું
 ફળ કહી શકાતું નથી. એમ બોલ્યા. મસ્તક ઉપર ચાળીશ,
 શિખામાં એક, કાનના વિષે ત્રણ ત્રણ અગર બારબાર,
 કંઠને વિષે બત્રીસ બાહુના વિષે સોળ સોળ, અને મણીબંધ
 (કાંડાઓ) તે વિષે બારબાર, અંગુષ્ઠમાં છ છ, એ પ્રમાણે
 રૂદ્રાક્ષ ધારણુ કરી હાથમાં કુશ લઇને દીન દીન પ્રત્યે સં-
 ધ્યા કરવી અગ્નિ જ્યોતિઃ ઇત્યાદિ મંત્રોથી હોમ કરવો

ત્રિપુણ્ડ્રમ્ કારયેત્ આ મંત્રથી લઇને અગ્નિજ્યોતિઃ

આ મંત્ર પર્યન્ત સમસ્ત શ્રુતિઓ જાવાલંપનિષત્ માં પ્રત્યક્ષ જોવામાં આવે છે.

૧૧ ગૃહ્ય કલ્પકારાહી । આપસ્તમ્બ કાત્યાયન
 બૌદ્ધાયન સત્યાષાઢ ગોખિલ પિપ્પલાદ પુરો ગમાઃ
 વિનિયોગમેતાસામભિદધુ વિંમૂતિ ધારણા મ્નાયાર્ય
 વ્યવસ્થાપકાઃ સો ત્સાહમ્ ॥ ત એતે પૂર્વ પૂર્વ કલ્પ
 કૃન્મુનિ મળ્ડલો નિરૂપણ મન તિલકધ્યમાના મર્યા-
 દાં કિલ સનાતનીં પ્રતિષ્ઠાપયામ્બભૂવુર દ્વન્દ્વાઃ ॥
 અત એવાઘ્યા વધિ શિષ્ટ વિશિષ્ટ પરમ્પરા પરિ પ્રાપ્તાઃ
 પ્રત્યર્થ મ શેષા એવ વર્ણા શ્રમિણઃ ત દ્વારણાધીન
 સદા ચાર શીલિત ચેત સો વિજયન્તે તત્ત્વ રસિકાઃ ।
 મસ્મ ધારણા ત્મન સ્ત્રિ પુણ્ડ્રસ્ય તુ વૈદિકત્વં । તાદ્રુ
 પ્યેણ હિ તસ્યાસન્દિગ્ધા વિપર્યસ્ત મહાજન સમાચાર
 ગોચરત્વં । ચાદિમાશ્રમ મારમ્બ્યાન્તિ માશ્રમ પર્યન્ત
 મભિ વિહિત શો ચિષ્કેશ સમા રાધનાભિ નિષ્પન્ન
 પ્રત્યા સન્ન વ સ્ત્વાત્મનો વિશ્વજનોન મનુ ભૂયતે ॥

૧૧ વેદાર્થની વ્યવસ્થા કરનારા એવા ગૃહ્ય સુત્રકાર
 આપ સ્તંબ, કાત્યાયન, બૌદ્ધાયન, સત્યાષાઢ, ગોખિલ
 પિપ્પલાદ પ્રભૃતિ મહાર્ષિઓએ ઉપર લખેલા મંત્રોનો ભ-
 રમ ધારણમાં વિનિયોગ અતિ ઉત્સાહથી કરેલો છે. તે
 આ ઉપર બતાવેલા આપસ્તંબાર્ષિઃ ૩૫૧ઓએ પૂર્વ પૂર્વ

કલ્પમાંના કલ્પમુત્રના વ્યવસ્થાપક મુનિ મંડળના નિરૂપ-
ણને ઊલ્લંઘન ન કરતાં સનાતન મર્યાદાની દ્વેષભાવ રહિત
પ્રતિષ્ઠા સંભાળી રાખી છે. તે હેતુ માટેજ આજ સુધી.
શિષ્ટ વિશિષ્ટ પરંપરામાં ઊભા થએલા પરમાર્થ વસ્તુની
જાણસા ધરાવવા વાળા બધા વર્ણાશ્રમીઓએ ઉપર ત્વ-
તાવેલા રૂદ્રાક્ષ ભસ્મ ધારણ રૂપ સદાચાર શીલ મદને
વિજય પામેલા છે.

ભસ્મ ધારણ સ્વરૂપ ત્રિપુડ્ડનું વૈદિકત્વ તેમજ વૈદિકત્વ
રૂપેકરીને તે ભસ્મ ધારણમાં તેમજ ત્રિપુડ્ડની સદેહ વિપ-
ર્યાસ રહિત એવા વ્યાસાદિ મહાજનોના સદાચાર એએ
વડે પ્રજ્ઞાચારી આશ્રમથી લઇને અંતમાં ચતુર્થાશ્રમ પર્યંત
આશ્રમીઓને કહેલો એવો જે અગ્નિ સમારાધનથી ઉત્પન્ન
થએલો જે વસ્તુ સ્વરૂપ ભસ્મ ધારણ તે સાર્વજનિક અ-
નુભવ સિદ્ધ છે.

૧૨ ॥ તદ્દારણે યંત્રા અપિ ॥

મેઘાંવી ભૂયાસમ્ । તેજસ્વી ભૂયાસમ્ ॥

વર્ચસ્વી ભૂયાસમ્ । આયુષ્માન્ ભૂયાસમ્ ॥

અન્નાદો ભૂયાસમ્ । સર્વ સમૃદ્ધો ભૂયાસમ્ ॥

इत्येते लसन्ति विश्रुताः । तत्त्वेच भस्मनः प-
रिक्ष्य माणे त्वनवधिकातिशय शुचित्वोपहितं तावत्
गोमयं भवत्यस्य मूलद्रव्यम् । प्रकृति भूता खल्वस्य
विश्व श्रुत्यादि पारंपरी परिष्कृत्य माना किलास्ति ज-
गद्वन्द्या क्षीर सर्पिरादि होमीयवस्तु पूगप्रदानौ पयिक

યશો વર્ચોવદ્વિશિષ્ટ વ્યક્તિ ભૂતા પરમ સાધારણ સર્જ-
ન ક્રિયા ભિગામિની ચ મહેશિતુઃ ।

૧૨ તે ભસ્મ ધારણના મંત્રોનો અર્થ નિચે પ્રમાણે છે.
હું બુદ્ધિમાન થાઉં. હું તેજસ્વી થાઉં હું વર્ચસ્વી (બલવાન)
થાઉં હું આયુષ્યમાન થાઉં હું અનદાતા અગર અન્ન
આરોગવાવાળો થાઉં—હું સર્વ સમૃદ્ધિવાન થાઉં ઇત્યાદિ
અનેક મંત્રો પ્રખ્યાત છે. તે ભસ્મના તત્વની પરિક્ષા કરી
જેતાં તે જાણી અન્ય અધિક પવિત્ર નથી. એવું શુચિ-
ત્વ વિશિષ્ટ ગોમય એટલે ગાયનું છાણજ ભસ્મનું ઉપા-
દાન ભૂત મૂળ દ્રવ્ય છે. એ ગોમયનું ઉત્પત્તિ સ્થાન પરં-
પરાથી લોકો તથા વેદોમાં સ્તપાયેલી અને જગતવંદ્ય દુધ
ધૃત ઇત્યાદિ હોમના ઉપયોગમાં આવવાવાળી વસ્તુ સમુહને
દેનારી તથા યજ્ઞ અને બળવાળી તેમજ પરમેશ્વરના સૃષ્ટિક્રિયા
વ્યાપારોપયોગીની એવી શ્રી ગાય માતા છે. તેમાં પ્રમાણરૂપ
નીચેના અથર્વાણ મંત્રો છે.

॥ ૧૩ ॥ તથા ચમત્રાઃ ॥

યત્તે ચર્મ શતૌદને યાનિ લોમાન્યઘ્ન્યે આમિક્ષાંદુ
હતાં દાત્રે ક્ષીરં સર્પિરથો મધુ ।

અથ. કાં. ૧૦ અનુ. ૫. મં ૨૪-

બૃહસ્પતિનાઽવસૃષ્ટાં વિશ્વેદેવા અધારયન્ વર્ચો
ગોષુ પ્રવિષ્ટં યત્તે નેમાં સંસૃજામસિ ॥ બૃહં ॥

અધારયન્ તેજો ગોષુ પ્રવિષ્ટં યત્તે નેમાં સંસૃ-
જામસિ ॥ ॥ બૃહં ॥

अधारयन् पयो गोषु प्रविष्टं यत्ते नेमां संसृजा
मसि ॥ बृह० ॥

अधारयन् यशो गोषु प्रविष्टं यत्ते नेमां संसृजा
मसि ॥ बृह० ॥

अधारयन् रसो गोषु प्रविष्टं यत्ते नेमां संसृजा
मसि ॥ बृह० ॥

अधारयन् न्नित्येवं भूता अथर्वण संहितायाः
प्रकाशन्ते ॥

अथ. कां. १४. अनु. २ गं. ५३, ५४, ५५,
५६, ५७, ५८.

१४ कृच्छ्र चान्द्रायणा द्यनेक व्रताभि निर्वर्तन
वेला यां दैन न्दिन धार्मिक व्यापार सामान्य शुचि-
त्वापादक दर्भादि द्रव्य निवहानिरूढ सन्निवेष् समा-
कांक्षिता यामखिलै रेव स्मरणेः । स्मर्तृणां मन्वादी-
नां पञ्चगव्यंननु गोमय गोभूत्रादि प्रातिस्विक सत्ता
समास्कंदिता भिधेय भूतं प्रति पद्यन्ते पर्युपादेय
तयऽऽस्तिक गणाः । अवैशेष्यादेव तस्मात्प्रत्युत
ततो विशिष्ट तया गोमय मुपादीयते कृते तावत्
विभूते ।

૧૪ કૃષ્ણ ચાન્દ્રાયણુ આદિ અનેક વ્રતો કરતાં કરાવતાં સમયમાં અને દિન દિન પ્રત્યેના ધાર્મિક વ્યાપારમાં સામાન્ય રીતે શુચિત્વનો સંપાદન કરનાર દર્બાદિક દ્રવ્ય સમુહની આવશ્યકતામાં મનુ આદિ સ્મૃતિદારોની સમસ્ત સ્મૃતિઓ વડે ગોમય ગોમુત્રાદિ ભિન્ન ભિન્ન સત્તા-વાળા દ્રવ્ય સંમિશ્રિત તેજ પંચગવ્ય નામને પ્રાપ્ત થાય છે. તે પંચગવ્ય સર્વ પવિત્ર કૃત્યમાં આરિતક જનોને તે શ્રાલ્લતામાં પ્રાપ્ત થાય છે. તેટલા માટે સર્વ પવિત્રમાં પવિત્ર એવા પંચગવ્યમાં વિશિષ્ટપણે ગોમયનું ગ્રહણ કરવામાં આવે છે. તેજ અતિ પવિત્રભૂત ગોમય પિબૂતિને માટે પણ ગ્રહણ કરવામાં આવે છે.

॥ ૧૫ ॥ યથાહુઃ સ્મર્તારઃ ॥

॥ આગ્નેય મુચ્યતે ભસ્મ દગ્ધ ગોમય સંભવમ્ ॥

॥ તદેવ દ્રવ્ય મિત્યુક્તં ત્રિપુણ્ડ્રસ્ય મહામુને ॥

॥ અગ્નિહોત્રાગ્નિજં ભસ્મ વિરજા હોમજં તથા ॥

॥ ઔપાસન સમુત્પન્નં સમિદગ્નિ સમુદ્ભવમ્ ॥

॥ સમિદગ્નિ સમુત્પન્નં ધાર્યં વૈ બ્રહ્મચારિણા ॥

॥ શૂદ્રાણાં શ્રોત્રિયાગાર પચનાગ્નિ સમુદ્ભવમ્ ॥

॥ અન્યેષા મપિ સર્વેષાં ધાર્યં દાવાનલોદ્ભવમ્ ॥

इत्यादि एवंच भस्मनउपादानोपादेयादि यथो
दित स्वरूप साक्षात्कार पर्या लोचनया वैदिकम् ॥

૧૫ એમાં પ્રમાણભૂત ઉપરની સ્મૃતિ વચનોનો અર્થ દહન કરેલા ગોમયના ભસ્મને “ આગ્નેય ” એમ કહે છે. તેજ ત્રિપુ-પૂર્ણ મૂળ દ્રવ્ય છે.

અગ્નિહોત્રના અગ્નિથી ઉત્પન્ન થએલું તથા વિરંજી
હોમથી ઉત્પન્ન થએલું તથા ઉપાસના અગ્નિથી ઉત્પન્ન
થએલું તથા સમિધાગ્નિથી ઉત્પન્ન થએલું પણ ભસ્મ
છે. બ્રહ્મચારીએ સમીધ અગ્નિ સમુત્પન્ન ભસ્મ ધારણુ
કરવું શુદ્રોએ અગ્નિહોત્રના પચનામિનું ભસ્મ ધારણુ કરવું
શુદ્રથી સર્વ ઇતર વર્ણોએ દાવાનળથી ઉત્પન્ન થએલું
ભસ્મ ધારણુ કરવું.

એવી રીતે ભસ્મની ગ્રાહ્યા ગ્રાહ્યાતાદિ સ્વરૂપોનો
પર્યાલોચન કરતાં સાક્ષાત્ વૈદિકજ્ઞ છે.

॥ ૧૬ ॥ પુનરાગ્નિ તેજો વિશેષ પરિષ્કાર વિગ્રહ
“માગ્નિ રિત્યાદિ ભિર્મંત્રૈઃ શુદ્ધં બ્રહ્માભિ મંત્રિતમ્ ।
શિવમંત્રેણ તદ્ધાર્યં મંત્રેણાષ્ટાક્ષરેણવા । ગાયત્ર્યા
વાચ દેવર્ષે મંત્રેણ પ્રણવેનવા । કરોતિ શિવમંત્રેણ
યસ્ત્રિપુન્દ્રં । દ્વિજોત્તમઃત્ર્યક્ષઃ શુદ્ધતરઃ સૌમ્યઃશિવ-
લોકે મહીયતે । અષ્ટાક્ષરેણ મંત્રેણયઃ કરોતિ ત્રિપુ-
ન્દ્રકમ્ । વિષ્ણોઃ પદમવાપ્નોતિ નાન્યથા શ્રુતિચો-
દિતમ્ । સૌરં પદમવાપ્નોતિ ગાયત્ર્યા મુનિસત્તમ ॥
પ્રાપ્નોતિ બ્રહ્મણોરૂપં પ્રણવેન ન સંશયઃ ॥

इत्येव माद्य भिमंत्रणा भिधायि वचो विशेषैः
पुलस्त्यस्य महीकृत मध्यवसीयते भस्म । न चा-
स्य धारणे शैवा एवाधिक्रियन्ते नेतरे वैष्णवादयः

इति भ्रमितव्यं वा वञ्चयितव्यम् । शिवविष्णवादि
 देवता व्यष्ट्या पुनः समष्ट्या समाराधयतः सर्वान्
 प्रत्य विशेषेण तद्धारण विधान विशेषस्य संश्रव-
 णात् ॥

૧૬ વળી અગ્નિ તે જો વિશેષ પરિષ્કાર વિગ્રહ
 અગ્નિ રિત્યાદિ એટલે અગ્નિના તેજ વિશેષ વડે પરિ-
 પ્કૃત એ અગ્નિનો વિગ્રહ છે. તે ભસ્મ-ઘટ્યાદિ મંત્રો વડે
 સઘોજાતાદિ પંચ બ્રહ્મ મંત્રો વડે અભિમંત્રણ કરેલું તે
 ભસ્મ શિવમંત્ર (ॐ નમઃ શિવાય) વડે ધારણ કરવું અગર
 (ॐ નમો નારાયણાય) અષ્ટાક્ષર મંત્ર વડે ધારણ ક-
 રવું. અગર ગાયત્રી મંત્ર વડે અગર પ્રણવ (ॐ) વડે
 કરીને ભસ્મ ધારણ કરવું એમ પુત્રસ્ત્ય રૂપિ નારદજી પ્ર-
 ત્યે કહે છે.

જે બ્રાહ્મણ શિવ મંત્ર વડે ભસ્મ ધારણ કરે છે તે
 સાક્ષાત્ ત્ર્યંક્ષએટલે શંકર સમાન રૂપ થઇને શિવ લોકમાં
 રહે છે. તથા જે અષ્ટાક્ષર મંત્ર વડે ભસ્મ ત્રિપુન્દ્ર ધારણ કરે
 તે વિષ્ણુ પદને પામે છે. એ શ્રુતિ વચન અન્યથા નથી.

ગાયત્રી વડે ભસ્મ લગાડવાવાળા સૂર્યના પદને પામે છે.
 પ્રણવ (ॐ) થી ભસ્મ લગાડવાવાળા સામાન્ય વિશેષ ભાવ
 રહિત બ્રહ્મ સ્વરૂપને પામે છે. એમાં સંશય નથી.

ઘટ્યાદિક ભસ્મના અભિમંત્રણના યોગક પુત્રસ્ત્ય
 રૂપીના વચન વિશેષ વડે ભસ્મનો અત્યંત મહિમાવધાર્યો
 છે. એમ નિશ્ચય થાય છે.

ભસ્મ ધારણના શૈવજ્ઞ અધિકારી છે. ખીજ વૈષ્ણુ-
વાદિકો નથી એવો ભ્રમ કરવો નહિં. અગર કાઠએ તેવી
પંચના કરવી નહિં શિવ વિષ્ણુવાદિક દેવતાઓની પ્રથક્
પ્રથક્ ઉપાસના કરનારાઓ તથા સમષ્ટયા એટલે પંચાય-
તન રૂપે ઉપાસના કરનારાઓ સર્વાના પ્રત્યે કાઠ પણ ભેદ
વિના ભસ્મ ધારણ વિધાનનું વેદમાં સ્પષ્ટ શ્રવણ થાય છે.

॥ ૧૭ ॥ यत्तूक्तं केन चिन्मन्द मतिना शैवानां
त्रिपुण्ड्र मूर्ध्वपुण्ड्रन्तु वैष्णवानां विहितं भवतीति ।
तदुक्तम् । शैव वैष्णवत्वादि भेदभिन्न व्यवस्थाया
एव वेद बाह्यत्वात् । नोखलु वेदे शैवाः शाक्ता वा वै-
ष्णवा इत्येवं भूताः शब्द विशेषा अधिकृत्याधिका-
रिणःपरिपठिताः । कचिदपि दृश्यन्ते । उपासना
मृते देवताया स्तुतस्याः । साम्प्रतिकैर्जीविकार्थ
मुपकल्पितं शैव वैष्णवादि मतं न भवत्येव वेदे लो-
चन विषयं विशिष्ट विदुषां । अतएव भगवच्चरणैः
समूल मुन्मूलिता अभूवन्नेव दिग्विजय महोत्साहे
हेलयैवैते शैव वैष्णवादिकम्मन्या वेद बाह्य मतानु
यायिनः शतशः । मृतानां तेषामुपजीविका अधुना
तना अप्यमी मृतका एव सन्तः । स्वस्वरूपानु रूपमेव
निर्लज्जा जल्यन्तीति चित्रन्नजातुचित् ॥

૧૭ કાઠ જડ પુદ્ગિલાદ્રાએ એમ કહ્યું કે ત્રિપુન્દ્ર
તો શૈવોનેજ હોય. અને વૈષ્ણુઓને તો ઊર્ધ્વપુન્દ્ર વિધાન

કહેલું છે એ તેમનું કહેવું દુરુક્ત છે કેમકે શૈવ વૈષ્ણવત્વ મત્યાદિ બેદભિન્ન વ્યવસ્થા તેજ વેદ બાહ્ય છે. કોઈ પણ વેદમાં શૈવ, શાક્ત, વૈષ્ણવ એ પ્રકારના શબ્દ વિશેષતા જોઈ શકરીને કોઈ પણ અધિકારીને કહેલા કોઈ જગ્યાએ જણાતા નથી. માત્ર તે તે દેવતાઓની ઉપાસના કહેલી છે.

આધુનીકોએ જીવિકાચે કલ્પેલા શૈવ વૈષ્ણવાદિ મતો વેદમાં કોઈ જગ્યાએ પણ શિષ્ટ વિદ્વાનોના જોરામાં આવતા નથી માટેજ ભગવાન બાબ્યકારે દિગ્વિજય પ્રસંગમાં એવા વેદ બાહ્ય શૈવ વૈષ્ણવાદિ સંકડો મતાનુયાયીઓનું વિનોદ માત્રથી સમૂહ ખંડન કર્યો છે. તે વખતે ખંડિત થએલાઓની ઉપજીવિકા આધુનીક શૈવ વૈષ્ણવાદિક છે તે પણ. નિષ્પુરુષાર્થવાળા થઇને પોતાના સ્વરૂપને છાજે એમજ નિર્હજ થઇ બબડે એમાં કંઈ આશ્ચર્ય છેજ નહિ.

॥ ૧૮ ॥ નનુ ન સિધ્ધ્યન્તિ ચે ચ્છૈવ વૈષ્ણવા-
દયો વેદતઃકે તર્હિ ભવન્તસ્તદ પહાર શીલા इति
चेदत्राचक्ष्महे । ब्राह्मण परिव्राजकन्यायेन वनासि-
ह्न्यायेन वा श्रौताः पुनः स्मार्त्ताश्च भवामो नमना-
गपि शैव वૈષ્ણवादि शब्दाभिधेया वयमिति । एव
मप्यनाधेयातिशय शाल्युपासनासु यथा प्रस्थानं भ-
गवद्धरि हरादौ निरूढचेतस्साम्रज्य रंजिस्जतास्मः

૧૮ કદાચ કોઈ એવી શંકા કરશે કે જ્યારે શૈવ વૈષ્ણવાદિ મતો વેદથી સિદ્ધ થતા ન હોય તો તે મતોનું ખંડન કરવા વાળા તમે પોતે કોણ છો??

ત્યાં અમો દહીએ છીએ કે બ્રાહ્મણપરિવ્રાજકન્યાયે કરીને એટલે બ્રાહ્મણ વિના સંન્યાસી નથી અને સંન્યાસી તે બ્રાહ્મણ—એટલે તે જાંને એકજ અગર ઘનસિંહ ન્યાયે કરીને અમો (પ્રત્યક્ષ) શ્રીત (પુનઃ) સ્માર્ત છીએ (પણ કિંચિત્ માત્ર પણ શૈવ વૈષ્ણવ નામધારી નથી.)

એમ છતાં પણ આગન્તુક ઉપાધિ રહિત એવી ઉપાસનાઓમાં તે તે પ્રસ્થાનોમાં કલ્યા પ્રમાણે ભગવાન હરિ હરાદિકાને વિષે અમો આશ્ક ચિત્ત સામ્રાજ્યમાં રમીએ છીએ.

॥ ૧૯ ॥ નહિ શૈવ વૈષ્ણવાદિ મત ભેદાઃસ્વાતંત્ર્યેણ વેદાનાં વિષયાઃ ।

સંપ્રદીયતે ગુરુણા શિષ્યાયેતિ સંપ્રદાયો વેદ.
 इति कुसुमाञ्जल्यां वर्धमानो पाध्याय कृत व्युत्पत्त्यनु
 सारेण येनाक्षरं पुरुषं वेदसत्यं । समित्पाणिःश्रोति
 यं ब्रह्मनिष्ठ मित्यादि श्रुत्यनु सारेण च वेदतदर्थ
 योश्चापास्त समस्ताऽश्रेयोवह शैव वैष्णवादि मतव्या
 दृत प्रत्यगात्म तत्त्वाव बोधक महावाक्य तदर्थयोश्च
 प्रथमाश्रमि चतुर्थाश्रमिणः प्रत्येव प्रशास्त्रभावो
 ब्रह्मण्यानां ब्रह्मनिष्ठा नामुप पद्यतेतराम् । न पुनः ।
 प्रमाणेतर विषयी मूतस्य बालभूर्तेर्बत गोपीश स्य-
 स्त्रीव त्पामर मानस विलास बासना कर्मी भूताया
 विशिष्ट स्वार्थो पादान समास्थान लक्षण सम्प्रदाय
 पद वेद नीयता । इतरेतर विभिन्नाकार प्रकारा क्रा-

ન્ત તિલકાદીનાં સ્વકપોલ કાલ્પિત મંત્ર વ્યક્તે વાં
પ્રાપ્નોતિ સ્વાર સ્યાત્ ।

૧૯ શૈવ વૈષ્ણવાદિ મતભેદો સ્વતંત્ર પણે વેદોના વિષયો નથી. કેમકે સંપ્રદાયેતે ગુરુના શિષ્યાએતિ સંપ્ર-
દાયો વેદઃ એટલે ગુરુઓ પારંપર્યથી શિષ્યોને જે ઉપ-
દેશ કરતા આવ્યા છે. તેનું નામ સંપ્રદાય એટલે વેદ છે.
એવી સંપ્રદાય શબ્દની વ્યુત્પત્તિ કુસુમાંજલી નામક ગ્રંથ
માં વર્ધમાન ઊપાધ્યાયે કરેલી છે. તેના અનુસારે વળી
ચેનાક્ષરં પુરુષં વેદ સત્યમ્ । તથા સમિત્પાણિઃ શ્રો-
ત્રિયં બ્રહ્મનિષ્ઠમ્ ॥ ધર્ત્યાદિ શ્રુતિઓના અનુસારે—બ્રહ્મણ્ય
એટલે વેદ વેદાર્થના જાણનારા પુરુષોએ પ્રથમા શ્રમી બ્રહ્મ-
ચારીઓને ઉપનયન પૂર્વાક વેદ અને વેદાર્થનો ઉપદેશ
કરે. તેનું નામ સંપ્રદાય તથા ચતુર્થશ્રમી જે સંન્યાસી તે-
ના પ્રત્યે બ્રહ્મનિષ્ઠ પુરુષોએ સમસ્ત અશ્રેયોવલ શૈવ-
વૈષ્ણવાદિ મતભેદ રહિત પ્રત્યગાત્મ તત્વનો અવબો-
ધક મહાવાક્ય અને મહાવાક્યના અર્થનો જે ઉપદેશ
કરે તેનેજ શુરત્વ પણાની ઉપપત્તિથાય છે. જીજ્ઞાસાને
સંપ્રદાયઉપદેશ કહેવાય નહિ.

અપ્રમાણનું વિષયીભૂત એવા ખાલગૂર્તિ જે ગોપીશ
તેની સ્ત્રીઓની પેઠે પામર માણસના જે મનો વિલાસ
કલ્પિત વાસના તુલ્ય એવી જે ઉપાસના તેને સંપ્રદાય પ-
દનો મુખ્ય અર્થ લાગુ પડતો નથી. તથા એક જીજ્ઞાસી
ભીન્નભિન્ન આકાર છે તે જેનો એવા તિલકાદિ ચિન્હોનું
અને કપોલ કલ્પિત મંત્રવ્યક્તિતું પણ સંપ્રદાય પદ વડે
ગ્રહણ થઈ શકતું નથી.

॥ ૨૦ ॥ ઉપાસ્તે ભગવતો ભોગીશશ યનસ્યા-
સ્તિક શિરોમણિ મહેન્દ્રાન્નસ્માન્ પ્રત્ય ભ્યર્હિત તમત્ત્વે
પિ તન્નિર્વાહાય સંપ્રદાયસ્ય વૈષ્ણવાદિ ભેદ ભિન્નસ્ય
ઇતરેતર પ્રતિસ્પર્ધિ મતાવલમ્બન પ્રયુક્તા ક્ષેપ પ્રતિ
ક્ષેપાનુપદ્રવ સમૂદ્ભૂત વૈષ્ણવ દ્વેષ તઽજનિત ભગવદ્વેષ
સમાક્રાન્તસ્યાનુપદ મનુશ્વાસં ચ શિવ બ્રાહ્મણાદિ
નિન્દા સમાસ્કન્દિત વૈર વૈશ્વાનર જ્વાલા માલા જ-
ટાલસ્ય ભગવત્કૃપા પાત્ર પરાઙ્મુખ ત્વ સ્યાન્તં ગ-
ત્વા નિરય પરંપરા પ્રાપકસ્યાનવસ્થિત તરસ્યા ઽપ્ર-
યોજક ત્વાત્ ।

ઉપાસ્તે વૈંકુણ્ઠેશ્વર સ્યાસ્તિ કાગ્રણ્ય ત્વેનાસ્મા
કમભિમ તત્ત્વેપિ તદુપાસ્યસ્ય મોક્ષ મહાદાતુઃ કૈલા-
સેશ્વર સ્યો પાસ્તે રેવ પ્રધાન ત્વમ્ તદુપ સર્જન ત્વે
નૈવેતરો પાસ્તિ રમિમતે ત્યવધેયમ્ । બ્રહ્મ વિષ્ણ્વા-
દીનાં તઽજન્ય ત્વેન તદુપ સર્જનત્વાત્ ॥

ભગવાન શેષશાયી વિષ્ણુની ઉપાસના આસ્તિક શિ-
રામણી મહેન્દ્ર એવા અમોને પુણ્યતમ છે. તેમણે તે ઉપા-
સનાના નિર્વાહને અર્થે એક ખીજ સાથે પ્રતિસ્પર્ધિ મતાવ
લમ્બન થકી થતા આક્ષેપ પ્રતિક્ષેપાદિક ઉપદ્રવ અને તેથી
જિત્પત્ર થતા વૈષ્ણવ દ્વેષ તે વૈષ્ણવ દ્વેષથી જિત્પત્ર થયેલો
ભગવત્ દ્વેષ તે ભગવત્ દ્વેષે કરીને યુક્ત સંપ્રદાયનું તેમજ
પદોપદ શ્વાસોશ્વાસ શિવ બ્રાહ્મણાદિકની નિન્દા તેથી સમુ-

તપન થયેલો વૈરૂપ અગ્નિ તે અગ્નિની જવાલાશી^૧ માણ તે વડે કરીને યુક્ત એવા, અને ભગવત્ કૃપાપાત્રતા વિરહિત તેમજ અન્તે જઘને નર્કની પ્રાપ્તિ કરવાવાળા એવા, અન-વસ્થિત વૈષ્ણવદિ ક્ષેદ્દભિન્ન સપ્રદાયનું કંઈ પ્રયોજન નથી.

અમો આસ્તિકાગ્રગણ હોવાથી શ્રીવૈકુંઠનાથની ઉપાસના અમોને માન્યજ છે. તોપણ શ્રી વિષ્ણુ ભગવાનની પણ મુખ્ય ઉપાસ્ય દેવતા મહામોક્ષદાતા શ્રી કૈલાસનાથ હોવાથી તેનીજ ઉપાસનાનું પ્રધાનપણું છે. અને તેમના અંજણી પતર દેવતાઓની ઉપાસના અમારે અભિમત છે. એમ જણાવું.

કેમકે જ્ઞાતા વિષ્ણુવદિકો એ તે કૈલાસેશ્વરથી ઊત્પન્ન થએલા છે. તેથી તેનું ઉપસર્જન (આવર્ણદેવ) છે. અત્રાર્થે

યસ્યાઙ્ગા જ્ઞાયન્તે હરિ રુદ્રમુરયાસ્સોઽં ન જા-
નન્તિ સુરેન્દ્ર મુરવ્યાઃ॥ મમાપિ વિષ્ણોર્જનકં દેવમી-
દ્યં યોન્તકાલે સર્વ લોકાન્સં જહે ॥૧॥ નિત્યસ્સ-
ત્ય સ્સર્વ સાક્ષી મહેશો નિત્યાનન્દો નિર્ગુણો નિર્વિ-
કલ્પઃ । આનન્દરૂપો ભગવા નિરીશઃ સ્વાવિધયા
મોહિત માતનોતિ ॥ ૨ ॥ અજાત ઇત્યેવંકશ્ચિ જ્ઞી-
રુઃ પ્રપદ્યતે રુદ્રયત્તે દક્ષિણં મુખં તેનમાં પાદિ નિ-
ત્યમ્ ॥ ૩ ॥

ઇત્યેવ માદીનાં પિપ્પલાદ શાશ્વીય શ્વેતાશ્વતર

૧ (અવિચ્છિન્ન જવાલા)

અમો આસ્તિકાગ્રગણ હોવાથી શ્રી વૈકુંઠનાથની ઉપા-

શાસ્ત્રીય શ્રુતિ વાક્યાના માત્મગત પદાતિશય તાત્પર્ય પર્યાલોચન યા મહેશ્વર સ્તાવદેક એવ સમ્સર્વેશ્વરઃ સર્વ સાક્ષી અજન્મા તદન્યેતુ સર્વ એવ હરિ બ્રહ્માદયોજ નિમન્ત્ત ઇત્યવ ધાર્યન્તે । અપર્યન્ત સ્તાવ ત્કાલસ્ય સમુદ્રામ્ભસ ઇવ વિપ્લુષો । બ્રહ્મ વિષ્ણવાદ્ય સ્થાન કાલસ્ય તદિતિ કર્ચવ્યતાનાં ચાલના યત્તોચ્ચાવચો પાશ્વ્યાન તાત્પર્ય પરિચિન્તયા તેષામપિ દેહિત્યા આદિ વ્યાપાર વ્યાપૃતસ્ય “તમેવ ચાદ્યં પુરુષં પ્રપદ્ય ” ઇતિ ભગવદુક્તિ પર્યા લોચન યાચ સ્વેતરજનાલિદૈવ પારવશ્ય સમાન સ્વાભાવાભિધાયિનો મહાત્મ્યસ્યનનુ ન ભવત્યેવ તૌલ્ય કથા ગન્ધમનાદ્ય નવચ્છિન્ન કાલ કારણ ભૂતેન પરમાત્મના પરમ રુદ્રેણ । તથા ચ મંત્ર વર્ણઃ “ શ્વેતાશ્વતરાણામ્ ”

સવિશ્વકૃદ્ વિશ્વવિદાત્મ યોનિ ર્યઃ કાલકાલો ગુણી સર્વ વિદ્યઃ ” ઇતિ ॥

૨૧. (આ બાબતમાં પીપ્પલાદ આખીય મંત્રનો અર્થ એવો છે કે) પીપ્પલાદ આખીય ઉપનિષદમાં આજ્ઞા પીપ્પલાદ રૂપીને કહે છે કે—

જેના આંગથી હરિદ્ર છે મુખ્ય જેમાં એવા દેવતાઓ ઉત્પન્ન થાય છે. તેને હું બચુતો નથી, તેમ (સુરેન્દ્ર) દેવતાઓનો મુખ્ય જે ઇન્દ્ર તે પણ બચુતો નથી—અને તે મારો અને વિષ્ણુનો પણ જનક છે. દેવ (સ્વપ્રકાશ)

છે. ઇડ્ય એટલે સ્તુત્ય છે. અને જે મહા પ્રલયમાં સર્વ લોકને પોતાનાનાં વિમય કરે છે.

એ મહેશ નિત્ય એટલે ત્રિકાલાખ્યાધ્ય છે. તેજ સત્ય છે. અને સર્વનો સાક્ષી છે. અને અપરિચ્છિન્ન છે આનંદ રૂપ છે. નિર્ગુણ છે. નિર્વિકલ્પ છે. તે કાષ્ઠનાથી કલ્પના કરી શકાય તેવો નથી. અને આનંદૈક સ્વરૂપ છે. ભગવાન પદ ગુણૈશ્વર્ય સંપન્ન છે. અને ગિરિશઃ મહા કૈલાસવાસી છે. અને તેજ પોતાની અવિદ્યા વડે સર્વ જગતને મોહ પમાડે છે. (આ પીપ્પલાદ શાખાના મંત્રોનો અર્થ છે.)

હે રૂદ્ર ! ! તમે અજન્મા છો. એ પ્રકારે જાણીને ક્રોધએક સંસાર દુઃખથી ભયભીત થએલો એવો અધિકારી પ્રથના કરે છે કે. જે તમારું દક્ષિણ મુખ છે. તે વડે કરીને આ સંસાર દુઃખથી મારું નિત્ય નિરંતર સંરક્ષણ કરો. (એ શ્વેતશ્વતર શ્રુતિનો અર્થ છે.)

ઇત્યાદિ શ્રુતિ વાક્યોમાં રહેલા પદના અતિશય તાત્પર્યના પર્યા લોચન વડે મહેશ્વર તે એકજ સર્વનો ઇશ્વર છે. (એક હોવા છતાં સર્વનો ઇશ્વર છે) સર્વનો સાક્ષી છે. અને અજન્મા છે. તેથી ખીન્નું હરિ બ્રહ્માદિક સર્વ જગતઉત્પત્તિ વાળું છે. એમ નિશ્ચય થાય છે. તેમાં ઉપપત્તિ એવી છે કે જેનો અન્ત નથી એવો જે કાલ રૂપ સમુદ્ર જલના કણ જેટલી બ્રહ્મવિષ્ણુવાદિની સ્થિતી અને તેઓની ઇતી કર્તવ્યતાનો ચલાવનારો કાળ છે એ ખાખત અનેક પ્રકારના ઇતીહાસ પુરાણાદિ ગત ઉપાખ્યાનના તાત્પર્યના વિચાર વડે તે બ્રહ્મવિષ્ણુવાદિકનો દેહત્યાગાદિક જે બ્યાપાર તેમાં આશક્ત એવા અને શ્રીમગવત્

ગીતાના પંદરમા અધ્યાયમાં “તમેવચ્ચાદ્યં પુરુષં પ્રવચ્યે”
 તે આદ્ય પુરુષને હું પ્રણામ કરુંછું. એવું સાક્ષાત્ શ્રીકૃષ્ણ
 ભગવાનના મુખનું વચન જોતાં જે સાક્ષાત્ શ્રીકૃષ્ણ પર-
 માત્માની ઉપાસ્ય દેવતા—તથા પોતાનાથી ઇતર જન સ-
 મુહનું જેમ દૈવ પરાધીન પાછું છે. તેનાજ સમાન સ્વભા-
 વનું અભિધાન કરનાર જે મહાત્મ્ય—તે મહાત્મ્યનો—અ-
 નાદિ અનવચ્છિન્ન કાલના પણ કારણભૂત એવા પરમાત્મા
 પરમ રૂદ્ર (શિવ) ની સાથે તુલનાનો ગંધ પણ નહિંજ
 થઈ શકે. એ વાતમાં શ્વેતાશ્વતર શાખીય મંત્રનું પ્રમાણ
 એમ છેકે. “તે રૂદ્ર જગતનો કર્તા છે. વિશ્વવેત્તા છે.
 અજન્મા છે. કાલના પણ કાલ છે. અનંત કલ્યાણ ગુણ
 વિગ્રહ છે. સર્વાય છે. ઇતી.

॥૨૨॥ “સ્મૃતયોપિ પારાશર્યો જ્યોતિષ્યશ્ચ”
 एवं मानेन वर्षाणां ब्रह्मक्षय उदाहृतः ।
 ब्रह्म क्षय शते नापि विष्णो रेक महर्भवेत् ॥
 एवं विधास मासेन प्रयाते ब्द शते द्विजा ।
 रुद्रत्यात्मनि लीयन्ते भूत भौतिक सृष्टयः ॥
 चत्वारिंश त्सहस्राद्वै विंधेरेकाक्षरः क्रमः ।
 चतुर्युग सहस्रन्तु ब्रह्मणो दिन मुच्यते ॥
 पितामह सहस्रन्तु विष्णो रसा घटिका मता ।
 विष्णो द्वादश लक्षन्तु कलार्धं रौद्र मुच्यते ॥
 इत्येवं जातीयकाः पाकशाशन पद्मासन पद्मना-
 भानां यथाधिकार मेवमानं मुषन्यस्यात उर्ध्वं रुद्रः

માનમેવ પરમાવધિ રૂપેણ લોધયન્ત્ય સ્તસ્મિન્મેવ બ્ર-
હ્માણ્ડ મળ્દલસ્ય પ્રવિલય માત્યન્તિક મવગાહ યન્તી-
તિ ગમ્યતે ચાતિતરામ્ । યસ્મા દેવં તસ્મા ચતુર્વિધ
પુરુષાર્થ પ્રેયસાવતાં પરશિવો પાસ્તિરેવ કર્તવ્ય ત્વેના
ભિધીયતે તદુપ સર્જની ભૂતૈવો પાસ્તિરિત રેષામ્ ।
તદપ્યનેક વિધ વિભિન્નાકાર વિરૂપ લક્ષ્મ લક્ષિત
કુત્સિતાચાર કિં વદન્તી પૂતિ ગન્ધ ગન્ધિતાધુનિક
માનવ પરિ કલ્પિત કુમત પ્રવેશ ચિરહિત મેવેત્યવ
ગન્તવ્ય મિતિ દિક્ ॥ ॥ ૐ ॥

અ વિષે પારાશરી તથા જ્યોતિષિ સ્મૃતિઓ પણ
નિચે પ્રમાણે કહે છે.

આટલાં વર્ષ થતા પછી બ્રહ્માનો ક્ષય કહ્યો છે. એ
પ્રકારના સો (૧૦૦) બ્રહ્માના ક્ષય પછી વિષ્ણુનો એક
દિવસ થાય છે. એવા દિવસ પ્રમાણે વિષ્ણુનાં સો (૧૦૦)
વર્ષ વિત્યા પછી બ્રૂતભૌતિક સૃષ્ટિનો શ્રીરૂદ્રનાં વિલય થાય છે
ચાલીસ હજાર વર્ષોએ વિધાતા (બ્રહ્મા)નો એક
અક્ષર થાય છે. સહસ્ત્ર ચતુર્થુગનો બ્રહ્માનો એક દિવસ
કહેવાય છે. એવા સહસ્ત્ર બ્રહ્માજી વ્યતિત થતાં વિષ્ણુની
એક ધટિકા ગણાય છે. એવા બારસક્ષ વિષ્ણુ વ્યતિત થતાં
શ્રીરૂદ્રની અર્ધકલા કહેવાય છે.

એવા અનેક વચનો થકી ઇન્દ્ર બ્રહ્મા અને વિષ્ણુના-
દિકાનો ક.લ તેમના તેમના અધિકાર પુરતો ઉપન્યાસ
કરીને આગળ જતાં શ્રીરૂદ્રનું માનજ પરમ અવધિરૂપે
બોધ કરતી એવી સ્મૃતિઓ તે રૂદ્રના વિષેજ બ્રહ્માડગ-
ડાના આત્મતિક ક્ષયનો પણ બોધ કરે છે.

તે માટે એવું માલમ પડે છે કે ચતુર્વિધ પુરુષાર્થોની ઇચ્છા ધરાવવા બાળાઓએ પરમ શિવનીજ ઉપાસના કરવી. અને તેમના અંગમાં ઇતર દેવતાઓની ઉપાસના કરવી તે પણ અનેક પ્રકારના આકારવડે વિરૂપ લક્ષણ જે મિશ્ર તે વડે લક્ષીત એટલે ઓળખતા એવા અને કુત્સીત આચાર બાળતની જે લોક વારતા રૂપી જે દુર્ગંધ તે વડે કરીને ગંધીત એવા જે. આધુનીક મનુષ્ય તેઓની કલ્પિત એવી જે કુમત તેમાં પ્રવેશ રહિત થઇનેજ શિવોપાસનાના અંગભૂત વિષ્ણુવાદિ દેવતાઓની ઉપાસના કરવી. એમ જાણવું સિવામિતિદિક્

॥ ૨૯ ॥ નાયં નિબંધઃ પરપક્ષ પ્રતિક્ષેપનાર્થઃ
કિંતુ વૈદિક રાદ્ધાન્ત પ્રોક્તો ધનાર્થઃ પીઠ ગૌરવ
સંરક્ષણાર્થથેતિ નવયં વિદ્વેષ્ટવ્યા ઇતિ શમ્ સ્વાસ્તિ
પ્રજાભ્યઃ સ્વાસ્તિ રાજભ્યઃસ્વાસ્તિ પશુભ્યઃ સુખિનો
ભવન્તુ ॥

મિતિ અશ્વિન શુક્લપચ્ચમ્યાં સૌમ્યવાસરે આ-
ષાઢાદિ સં. ૧૯૬૫ આદ્ય શ્રીશંકરાચાર્યાણામવતાર
શ્લોકાન્દાઃ ૨૩૭૭ સ્વારી. મુઃ ઢાકોર.

આ નિબંધ કેઈના પક્ષનો પ્રતિક્ષેપ કરવા માટે લખ્યો નથી માત્ર પ્રજાને વૈદિક સિદ્ધાન્તનો ખોલ થવા માટે અને પીઠનું ગૌરવ રાખવવા માટે લખેલો છે તેથી કોઈને દોષ કરવાનું કારણ રહેતું નથી એજ આશિર્વાદ આસે શુદ્ધ ૫ પુષ્પવાર આશાઢાદિ સંવત ૧૯૬૫ અદિ શંકરાચાર્ય અવતાર શકે ૨૩૭૭ સ્વારી મુકામ ડાકોર.

ઝાકેર ૧૨.

—:(૦):—

પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું.

- (૧) શ્રીમજ્જગઘ્ગુરુ શંકરાચાર્ય શાસ્ત્રી
પીઠ મુ. સ્વામી.
- (૨) પ્રસિદ્ધ કર્તાને ત્યાંથી મુ. સી. સ.
પુર તા. નડીયાદ રજવા મુ. નડી-
યાદ. ઠેક તલાટીપોળ.
- (૩) શાસ્ત્રી બાપુભાઈ વિદ્યારામ મુ.
ઝાકેર સંસ્કૃત પાઠશાળાના અધ્યાપક.

